

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.04.19

Dette dokumentets nettadresse (URL) er:

<https://www.litteraturogmedieleksikon.no/cm4all/uproc.php/0/dedikasjon.pdf>

Dedikasjon

En formulering eller kort tekst, ofte plassert fremst i en bok. I dedikasjonen takker forfatteren en person, gruppe personer eller institusjon som har hjulpet til med, inspirert eller muliggjort skrivingen og/eller utgivelsen av verket. En takk, tilegnelse og hyllest. Dedikasjonen kan også være muntlig, eller skrevet som et brev og lignende. En dedikasjon er en type paratekst (befinner seg utenfor hovedteksten, men peker mot den).

Noen bøker fra middelalderen, renessansen og senere har spesielle dedikasjonsbilder eller -illustrasjoner til oppdragsgiverens ære (Berns og Neuber 2000 s. 664). Bildene viser f.eks. forfatteren som overrekker et eksemplar av verket til oppdragsgiveren eller til en annen person som verket er dedisert til.

En forfatter kan gjøre overveielser som dette: “After you have decided who you will write your dedication for, you must decide how you are going to identify them. This will be based on your own personal preference and what is appropriate, according to your relationship with that person. The identification could vary from formal to informal. On the formal end of the spectrum, your dedication could be addressed to Dr. So and So, Mr. X, or even Mother and Father. In between formal and informal, there are options like Mom, Dad, My sister, My friend, a person’s first and last name (no title), etc. On the informal side, you could use the first name or nickname of someone you know. [...] The next component in writing your dedication is explaining why you chose this person. Many authors provide a reason for their dedication selections. As with the whole dedication process, this is an extremely personal and subjective decision. The dedication could simply be: “For my mom”; others may choose to explain their decision: “For my mom; without her I would not be here.” You may want to write a funny anecdote about the person, an experience you shared, or even a private joke shared only by the two of you. [...] Your reason is completely dependent on your personality and your relationship with the person to whom you are dedicating your work.” (http://www.scribendi.com/advice/how_to_write_a_dedication.en.html; lesedato 27.02.15)

I middelalderen og renessansen var det ofte avgjørende å ha støtte fra en mesen for å få betalt for et ikke-religiøst verk. Det å få en adelsmann eller en konges støtte og tillatelse til å dedisere verket til denne personen (samt å gi personen et luksuriøst eksemplar av det), var en garanti for forfatteren. Forfatteren kunne da være relativt sikker på å bli belønnet økonomisk av adelsmannen eller kongen, få solgt verket til andre, og kanskje også få nye skriveoppdrag (Febvre og Martin 1999 s. 30). En dedikasjon til en samfunnsspiss, eller en annen berømt person, gir både forfatteren og den det dediseres til økt status – hvis verket er godt utført.

“Patronage, for example, the tradition not only of dedicating to patrons but writing as if for them primarily, implicitly placed the reader in a position of greater authority (as he or she usually was) than the author. The dedicatee not only provided the livelihood that was the most basic precondition of writing, but also facilitated publication, authorised the work and at times used influence to bypass the censor. The patronage system placed the reader, chronologically and hierarchically, before the author of the text; and arguably the decline of aristocratic patronage was necessary for the emerging prominence of the author by the early eighteenth century.” (Kevin Sharpe i Towheed, Crone og Halsey 2011 s. 196)

En dedikasjon kan fungere som en søknad om beskyttelse, nye oppdrag, en pensjon eller lignende (Chartier 1997 s. 39). Mange bøker fra middelalderen og senere inneholder bilder som viser dedikasjons-scener, dvs. med bilde av forfatteren som ydmykt overrekker et eksemplar av boka til en konge eller annen høy beskytter (som kan ha fungert som mesen) (Blasselle 1998a s. 29).

En dedikasjon i et middelalder- og renessanseverk kunne altså markere at forfatteren var beskyttet, og selve dediseringen fungerte som “en rite” (Chartier 1997 s. 39). Det ble skapt et gjensidig bånd som forpliktet. Mange dedikasjons-bilder viser forfatteren som med sin egen hånd gir verket over i sin høye beskytters hånd. Men gjensidigheten var bare tilsynelatende. Retorikken i dedikasjons-formuleringene viser at forfatteren bare tilbyr det som stormannen som får boka, allerede besitter. Prinsen, godseieren osv. har allerede kunnskaper, rikdom, makt osv., noe annet ville det være farlig å antyde. Mottakeren fungerer eller blir gitt rollen som “den primære forfatteren”, mens skriveren bare har ført det i pennen (Chartier 1997 s. 40). Prinsen har ikke skrevet verket bokstavelig talt, men dedikasjonen impliserer ofte at ideene i det har vært i hans ånd på forhånd.

Selv om et verk var trykt, kunne det dediserte verket bli overlevert i et håndskrevet eksemplar med kalligrafi og vakker utsmykning, eller en trykt tekst luksuriøst innbundet og trykt på f.eks. vellum, en spesielt verdifull type pergament (Chartier 1997 s. 39).

En dedikasjon kan i noen tilfeller avverge fare. Den polske astronomen Nikolaus Kopernikus skrev ferdig sin avhandling *Om himmelsirklenes omdreininger* i 1530, men valgte å holde den hemmelig, og den ble først trykt i 1543 (Barbier 2000 s.

128). Kopernikus forsøkte å fjerne litt av den katolske kirkens motstand ved å dedisere boka til pave Paul 3., og ved å inkludere en rettfærdiggjøring av boka i forordet. Han skriver at han dediserer ikke bare boka, men alt sitt arbeid til paven.

Den franske dikteren Pierre Corneille dediserte sin tragedie *Horace* (1640) til kardinalen og politikeren Richelieu. Corneille skrev at hans tragedier egentlig er skapt av “poeten” Richelieu (Chartier 1997 s. 40).

Corneille dediserte skuespillet *Le Cid* (1637) til Richelieus nære slektning Madame de Combalet, og henvendte seg til henne med denne teksten: “Madame, This living portrait which I offer you portrays a hero who is fairly easy to recognise by the laurels with which he covered himself. His life was one long succession of victories; his body, carried about by his armies, won battles even after his death; and his name, after six hundred years, has again triumphed in France. He has had too favorable a reception to regret having crossed his country’s frontiers and having learnt another language than his own. The outcome has exceeded my wildest expectations, and at first surprised me; but it ceased surprising me as soon as I saw the satisfaction displayed when it was performed before you. Then I dared expect of him everything that took place, and I felt that, after the praises with which you had honored him, this universal applause could not fail to be accorded to him. And in fact, Madame, one cannot justly doubt the value of something that has been fortunate to please you. Your judgement on it guarantees its value; and, as you always liberally accord to real beauties the esteem they deserve, false beauties are never able to dazzle you. But your generosity is not confined to sterile praise for works which please you; it takes delight in extending itself usefully to those who write them, and does not disdain to employ in their favour the great influence which your rank and virtues have won you. I have experienced the results of your intervention which are too advantageous to me for me to pass them over in silence, and I owe you no less thanks for myself than for *The Cid*. This is a recognition which is to my credit, since it is impossible to announce that I am deeply obliged to you without at the same time announcing that you have had sufficient esteem for me to wish me to have these obligations to you. Thus, Madame, if I wish this success of my pen, this happy effect, to be fairly lasting, it is not for it to inform posterity of my name, but only to leave eternal proofs of what I owe you and to set before the eyes of those who will be born in centuries to come the protestation that I make to be all my life, Madame, Your very humble, very obedient and very devoted servant, CORNEILLE.” (her sitert i oversettelse fra <http://richelieu-eminencerouge.blogspot.no/2011/05/dedication-of-le-cid-by-pierre.html>; lesedato 06.03.15) Corneilles tekst fungerer både som dedikasjon, takkebrev, lovprisning av eget skuespill og smisking for en person som det er nyttig å ha som støttespiller.

Den franske 1600-tallsdramatiker Molière dediserte sine komedier til kong Ludvig 14. Italieneren Carlo Cesare Malvasia dediserte sitt verk om malerkunsten i Bologna til Ludvig 14. Og kongen takket med å gi Malvasia et miniatyrportrett av seg selv, prydet med diamanter (Coron 1998 s. 105). Dedikasjonene fungerte her

som beskyttelse, for det å angripe et verk som var dedisert til en så mektig person, kunne oppfattes som et angrep på denne personen (Barner et al. 1981 s. 73).

Briten George Sandys oversatte i 1632 den romerske dikteren Ovids verk *Metamorfoser* til engelsk. Han dediserte sin bok til kong Charles 1. og dronning Henrietta Maria. I dedikasjonen sammenligner han kongen med Jupiter, men med færre kjærlighetseventyr enn den romerske guden la Sandys forsiktig til (Belle 2007).

Den tyske dikteren Johann Wolfgang von Goethes roman *Den unge Werthers lidelser* (1774) ble en bestselger, og oversatt til engelsk i 1779. Engelskmannen William James skrev et verk kalt *The Letters of Charlotte During her Connection with Werther* (1786), en tekst som har den kvinnelige protagonisten i Goethes roman sitt perspektiv. Til sin forlegger i London skrev James om brevene i boka: “You will see I have dedicated them, I think with some propriety, to the Queen; [...] it will contribute very much to the sale.” (sitert fra Rothmann 1978 s. 153)

Den franske forfatteren François-René de Chateaubriands bok *Kristendommens ånd* ble publisert første gang i 1802 (boka inneholder blant annet de to lange novellene “René” og “Atala”). Året etter kom andreutgaven av verket, og den var innledet med en “Dedikasjons-epistel til førstekonsul Bonaparte” (Chateaubriand 1984 s. 10).

Noen litterære verk inneholder dedikasjoner til mange personer. Henrik Wergelands *Skabelsen, Mennesket og Messias* (1830) begynner med et dedikasjonsdikt til sju personer, blant dem filosofen Niels Treschow og filosofen og forskeren Henrik Steffens.

Dedikasjonen kan også gå fram av hovedtittelen, slik som i Bettina von Arnims *Denne boken tilhører kongen* (1843), rettet til den tyske kong Wilhelm 4. Forfatteren Arnim krevde i boka politisk frihet og avskaffelse av rådende privilegier. Noen dedikasjoner kan tolkes som mer eller mindre ironiske.

Den amerikanske 1800-tallsforfatteren Herman Melville “hadde dedikert brakdebuten *Typee*, en delvis selvbiografisk roman om øyhopping i Polynesia, til svigerfaren. [...] Melville forble avhengig av økonomisk støtte fra svigerfaren gjennom hele karrieren. Anerkjennelse fikk han bare fra de svært få.” (*Bokvennen* nr. 1 i 2011 s. 55)

Den engelske forfatteren Charles Dickens ga i 1853 ut romanen *Bleak House*. “In 1851 he and his friend, the novelist and politician Sir Edward Bulwer Lytton, founded the Guild of Literature and Art, an insurance society for writers and artists, to help their less fortunate brethren. The amateur theatricals Dickens directed in 1851 and 1852 provided it with most of its endowment. [...] *Bleak House* is

dedicated to ‘My Companions in the Guild of Literature and Art’.” (Storey 1987 s. 87)

Den franske forfatteren Jules Vallès’ roman *Studenten* (1881) ble dedisert “Til dem som, næret av gresk og latin, har sultet ihjel” (sitert fra Bessières 2011 s. 553).

Den amerikanske tegneserieskaperen Don Rosa tegnet mange Donald Duck-historier. Han var en stor beundrer av en annen Donald-tegner, landsmannen og forgjengeren Carl Barks. Rosa har tegnet mange visuelle dedikasjoner i sine Donald-historier, i form av bokstavene DUCK (for “Dedicated to Unca Carl from Keno”) forholdsvis godt skjult i et bilde. Rosas fulle navn er Keno Don Hugo Rosa.

“Snorre er oversatt for første gang siden 1934. Olav Tryggvason snakker nå Kjell Arild Pollestads riksmål. [...] Når vi er inne på de første sidene, så er denne Snorre-utgaven tilegnet “Hans Kongelige Høyhet Kronprins Haakon Magnus av Norge”. Det smaker av kongefjesk, om det aldri så mye er kongesagaene dette? - Slike ord kan ikke jeg forholde meg til. Jeg synes det var en vakker gest overfor ham som skal bli vår konge. Det er gammel tradisjon å tilegne slike verk til de kongelige. - Og man trenger kanskje ikke spørre om lov til å tilegne noe til noen? - Jeg tror ikke det, men forlaget har nok undersøkt dette.” (*Morgenbladet* 10. – 16. februar 2012 s. 34)

Andreas Kumano-Ensby og Anne Linn Kumano-Ensby's *Postapokalypse nå!: Håndbok i overlevelse* (2014) har en dedikasjon. “Måtte denne boka aldri bli nødvendig”, skriver dere, og dediserer den til døtrene deres? - Vi i de rike landene bruker opp Jordas ressurser og ødelegger naturen. Det vil ramme fremtidige generasjoner.” (*A-magasinet* 21. november 2014 s. 63) Dedikasjoner kan også rette seg til ikke-eksisterende personer, f.eks. barnebarn som ennå ikke er født. I noen tilfeller blir et verk tilegnet et landskap eller en fiktiv skikkelse som har inspirert forfatteren.

“A special book dedication was held at the Hall Memorial Library on Saturday [i byen Ellington i Connecticut i USA]. The event was sponsored by local State Farm Insurance agent Josh Ragsdale, who donated \$1,000 towards the purchase of new books [...] Children of all ages selected books to be placed in the new library in their name. The children decorated a bookplate and signed it. The bookplate will be placed in the book they selected. “A bookplate is a sticker that sticks in a book and shows who has donated the book,” Library Director Beth Scudder said. “This dedication program will help to build our collection.” [...] Angela Hibbard of McKinney and children Ashley, 9, and Lauren, 22 months, were at the library for the school age program, which they attend every month. “I think it’s neat that they can dedicate a book, which others will read in the future,” Hibbard said. “Since the new library is not far from where we live, we can go there to check out the books they dedicated.” ” (<http://starlocalmedia.com/mckinneycouriergazette/news/book-dedication-at-hall-memorial-library-draws-a-crowd/>; lesedato 23.02.15)

Et dikt kan ta “the form of a *beau-present* (“beautiful-in-law”) [...] Poems written in this form use only the letters of the dedicatee, the person to whom the poem is dedicated.” (Brian Hart i [http://urp.unca.edu/sites/urp.unca.edu/files/BS11 Literature.pdf](http://urp.unca.edu/sites/urp.unca.edu/files/BS11Literature.pdf); lesedato 27.01.15) Diktet f.eks. “uses only the letters of the seed text – the names of the bride and groom – to compose the poem.” (<https://ouliposting.wordpress.com/category/experiments/beau-present-beautiful-in-law/>; lesedato 27.02.15)

“7 Ways to Do Book Dedications [...] Ever since I imagined writing a book I imagined my dedication page. I’m not talking about the acknowledgements page where you thank everyone who ever helped you; I’m talking about that mostly blank page tucked in the beginning of a book, after the title page and publishing credits. Many people give a clear dedication to a spouse for all his or her long-suffering, but some book dedications are cryptic – they proclaim a public thanks while alluding to stories more interesting than the book itself. I am fascinated with the topic of book dedications because there is always a story behind the story. There’s a reason the author wrote the book in the first place, and there is often intrigue behind the dedication – a story or relationship we may never know. Here are seven examples of book dedications:

Loving

A. A. Milne’s dedication to his wife in *Winnie the Pooh*:

“To her – Hand in hand we come Christopher Robin and I, To lay this book in your lap. Say you’re surprised? Say you like it? Say it’s just what you wanted? Because it’s yours – because we love you.”

Curious

Betty MacDonald to her sister in *The Egg and I*:

“To my sister, who always believed that I can do anything she puts her mind to.”

Striving

John Steinbeck to his friend Pascal “Pat” Covici. As Steinbeck wrote *Journal of a Novel: The East of Eden Letters*, he often mentioned the things he was tinkering with or building around the house. At one point, Pat asked Steinbeck to make him a box; Steinbeck joked that the only specification was that Pat shouldn’t be able to fit inside it. When Steinbeck finished *East of Eden*, he placed his 250,000 word manuscript into a mahogany box he had carved and sent it to Pat. The note he placed on top became the dedication page of the novel.

“Dear Pat, You came upon me carving some kind of little figure out of wood and you said, ‘Why don’t you make something for me?’ I asked you what you wanted, and you said, ‘A box.’ ‘What for?’ ‘To put things in.’ ‘What kind of things?’ ‘Whatever you have,’ you said. Well, here’s your box. Nearly everything I have is in it, and it is not full. Pain and excitement are in it, and feeling good or bad and evil thoughts and good thoughts – the pleasure of design and some despair and the indescribable joy of creation. And on top of these are all the gratitude and love I have for you. And still the box is not full.”

Funny

Random blogger to actor Colin Firth in her *future, hoped for book*

“Thanks for playing Mr. Darcy, and for wearing that white shirt in the lake scene.”

Touching

J. K. Rowling to Sean PF Harris (the first of her friends to learn to drive and the first with whom she discussed her ambition to be a writer) in *Harry Potter and the Chamber of Secrets*

“For Sean PF Harris, getaway driver and foul weather friend”

Sentimental

C. S. Lewis to his God-daughter Lucy Barfield (age 12 when he began the writing the book and age 15 when it was finally released) in *The Lion the Witch and the Wardrobe*

“My dear Lucy, I wrote this story for you, but when I began it I had not realized that girls grow quicker than books. As a result you are already too old for fairy tales, and by the time it is printed and bound you will be older still. But some day you will be old enough to start reading fairy tales again. You can then take it down from some upper shelf, dust it, and tell me what you think of it. I shall probably be too deaf to hear, and too old to understand a word you say, but I shall still be your affectionate Godfather”

Predictable

Dave Cullen to those injured and killed in Columbine

“For Rachel, Danny, Dave, Cassie, Steven, Corey, Kelly, Matthew, Daniel, Isaiah, John, Lauren, and Kyle. And for Patrick, for giving me hope.” ” (Lucille Zimmerman i <http://wordserverwatercooler.com/2011/12/16/book-dedications/>; lesedato 15.01.12)

Sigmund Freud og Albert Einstein ga i 1933 ut sin felles brevveksling i boka *Hvorfor krig?*, som de dediserte til Mussolini i egenskap av “kulturhelt”. Grunnen var at Italias politiske fører hadde forstått noe om folkedypet som minnet om Freuds egne innsikter, og at Freud gjerne ville markere at selv om Vatikanet var fiendtlig innstilt til psykoanalysen, så hadde han andre å lene seg på i Italia (Sollers 1986 s. 62). Noen år senere var det Mussolini som sørget for at Freud fikk visum slik at han kunne forlate Østerrike og komme seg i sikkerhet fra nazistene.

I 1932 “Einstein was given the option by the Institute for Intellectual Cooperation, newly formed by the League of Nations, to choose someone with whom to correspond on politics and war. Einstein chose Sigmund Freud, despite his own misgivings about psychoanalysis. He once told a friend that he thought Freud had “a sharp vision; no illusion lulled him asleep except for an exaggerated faith in his own ideas.” Thus began an amazing series of letters back and forth. [...] In 1933, the leader of the Italian psychoanalytic movement, Edoardo Weiss, brought a very sick patient to Freud for consultation. “The patient’s father, who accompanied us,” wrote Weiss, “was a close friend of Mussolini’s. After the consultation, the father asked Freud for a present for Mussolini, in which Freud was to write a dedication. I was in a very embarrassing position, for I knew that under these circumstances, Freud could not deny the request.” Freud chose WHY WAR? as the present and inscribed it: “To Benito Mussolini, with respectful greetings of an old man who recognizes in the ruler a cultural hero.” ” (<https://jewishcurrents.org/editor/einstein-and-freud-in-why-war/>; lesedato 25.01.19)

Clara Gebert har redigert boka *An Anthology of Elizabethan Dedications and Prefaces* (1933). “Printed book and manuscript dedications were at the juncture between the actual interests (and reading abilities) of Tudor royal ladies and the beliefs and hopes of those who wrote and printed them on what was suitable for royalty and how royal ladies might be persuaded in certain directions. [...] The fact that Mary [dronning Mary 1.] received eighteen manuscript dedications and thirty-three printed book dedications shows that even by the middle of the sixteenth century manuscripts and print competed for value and prestige among patrons. [...] Of course the dedications endorsed her orthodoxy and education, but more importantly, they illuminated the spheres in which her male dedicators expected Mary to have power, specifically religion, education, and obedience, but not statecraft. Moreover, they also demonstrated how Mary was able publicly to negotiate with her dedicators, either through patronage or endorsement of a book.” (<https://etd.ohiolink.edu>; lesedato 11.04.15)

Jens Bjørneboe ga i 1966 ut den pornografiske romanen *Uten en tråd*, som han ble saksøkt for, en sak som gikk helt til Høyesterett. “I 1968 utga Bjørneboe den pornografiske oppfølgeren *Uden en trævl 2* på et dansk forlag. Denne boken hadde forfatteren tilegnet norsk Høyesterett.” (*Historie – Aftenpostens historiemagasin*, nr. 6 i 2017 s. 93)

Krimforfatteren Hans Olav Lahlum har skrevet om sine egne bøker: “Den fjerde boken om K2 og Patricia kom alt høsten 2012 og ble en samling av tre kortromaner med fellestittelen *De fem fyrstikkene*. En novellesamling kan det vel knapt kalles med tre fortellinger på til sammen 268 sider. Skal man være spissfindig var det snarere snakk om en langnovelle, en kortroman og en kort roman. Jeg hentet inspirasjon fra korte klassikere tidlig i krimhistorien, og betalte noen ubetalte regninger ved å tilegne den første til Edgar Allan Poe, den andre til George Simenon og den tredje til Arthur Conan Doyle. [...] *Kameleonmenneskene* ble tilegnet den kanadisk-amerikanske krimlegenden Ross Macdonald (1915-83). [...] Jeg vurderte først å tilegne Macdonald *Katalysatormordet*, men kom snart til at Mina [Mina Finstad Berg] etter sin dobbeltinnsats som rådgiver og romanfigur måtte få forkjørsrett der. [...] Agatha Christie hadde jeg uansett allerede tilegnet en roman. Dermed endte jeg opp med i stedet å tilegne *Maurtuemordene* til en av Norges første og for sin tids mest kreative romanforfattere – Jonas Lie (1833-1908). [...] Mens jeg i vår skrev ut de siste kapitlene av *Haimennesket*, utga Anne Grethe Solberg selv boken *En hel kvinne i en halv kropp*. Jeg leste den mellom skriveøktene, og fant det plutselig åpenbart at tilegnelsen av denne romanen måtte bli til henne.” (*Krimmagasinet* 2016 s. 92-95)

Ex dono

Latin: “som gave (fra)”. En håndskrevet hilsen, dedikasjon og/eller signatur skrevet inn i en bok, men ikke nødvendigvis av forfatteren av boka. Viser at boka har vært en gave.

Et håndsignert eksemplar av en bok, og gjerne med en tilegnelse til kjøperen av boka, fungerer som en “re-auratisering” (gir ny aura) til et maskinelt framstilt produkt (Schütz 2010 s. 291).

Den italienske forfatteren Gabriele D’Annunzio var i 1913 “så bekymret for at selve tallet 1913 er et dårlig tegn, at han skriver “1912+1” når han signerer bøker.” (*Morgenbladet* 16. – 22. august 2013 s. 14)

I et eksemplar av Gyldendals fakkelt bok-utgave av Francis Bulls *Tradisjoner og minner* (1963) har forfatteren skrevet med håndskrift på første side der kun bokas tittel står trykt: “Til Eiliv Skard med vennlig hilsen fra Francis Bull S. 181 finner du svar på et spørsmål som du engang stillet meg – tilgi at du ikke har fått svar før!”

“Dei fleste skriv ei flat helsing med ønske om god jul og godt nyttår. Ikkje så med Haakon Lie: Han la si politiske og polemiske sjel i det også. Til Arve Solstad skreiv han: “Det er få eg har vært så forbanna på som deg.” Dagbladet-kollega Ragnar Kvam, som hadde skrive si historiske hovudoppgave om då venstrefløyen i Arbeiderpartiet blei ekskludert og SF stifta, fekk fleire år seinare denne innskifta i

boka “Slik jeg ser det”: “Til Ragnar Kvam, som jeg aldri har tålt.” ” (*Dagbladet* 8. november 2009 s. 45)

Det finnes dessuten eksempler der en ex dono er trykt i boka eller preget inn i skinnet på bokomslaget.

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>